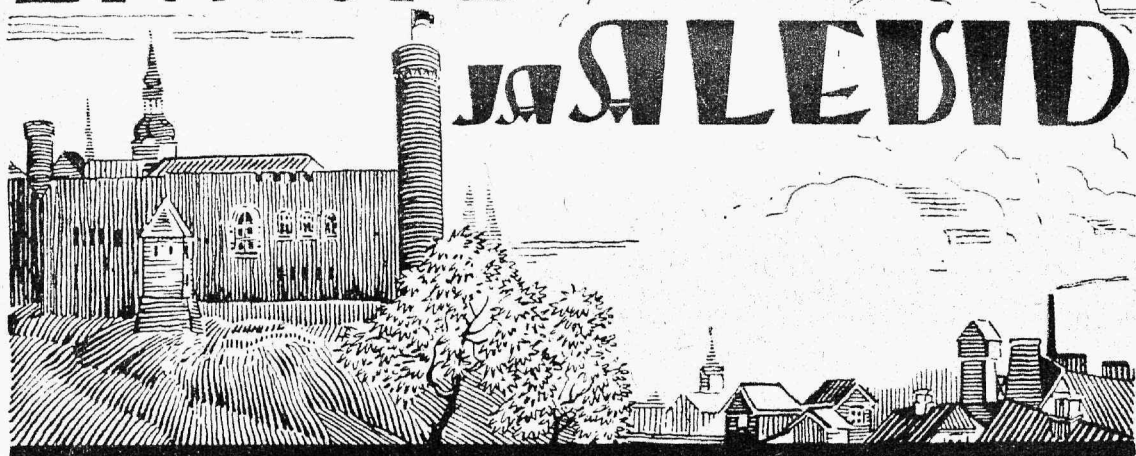

LINNAD

JA SALEVID

»EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJA«

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

VIII aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 1

29. aprillil

1935

SISU.

Uusi aluseid omavalitsuste korralduses —
F. Vellner.

Märkmeid perekonnanimede ja nimede
eestistamise alalt — *O. Angelus.*

Tsiviilõhukaitse korraldus välismaade
praktikas — *A. Kümme.*

Poola linnaomavalitsused enne ja pärast
1933. a. reformi — *L. Kahkra.*

Eesti Linnadeliidu tegevusest.

Kroonika.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

№ 1

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn,
Pikk 6, telefon 431-58.

29. aprillil

VIII AASTAKÄIK

Ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s.

1935

Uusi aluseid omavalitsuste korralduses.

F. Vellner.

Siseministeeriumi Omavalitsusteosakonna inspektor.

Omavalitsuste korraldus on meil rajatud väga mitmesugusele laialipillatud ja eriajal kehtimapanud seadusile. Suuremalt osalt on me omavalitsusühikute alused kujunenud juba vene ajal. Linna- ja vallaomavalitsuste korraldus, milliste kohta käivad seadused, mis annavad neile aluse ja struktuuri, on praegu veel veneaegse päritoluga, kuigi mõningate muudatustega. Alevi- ja maaomavalitsuste korraldus rajaneb aga Vene ajutise valitsuse poolt antud ajutisile seadusile. Aleviomavalitsuste korraldus rajaneb ajutisele aleviseadusele ja maaomavalitsuste korraldus — Eestimaa kubermangu administratiivse valitsemise ja omavalitsuse ajutise korralduse määrusele, selle elluviimise määrusele, elluviimise juhiseile ja Eesti Maanõukogu poolt antud maakonnakoodeksi kodukorrale. Sellega, nagu nähtub ülaltoodust, baseerub meie omavalitsuste korraldus ja selle alused veel suuremalt osalt veneaegsele seadusile ja määrusile. Neist alevite ja maakondade kohta käivad seadused on isegi veel ajutise iseloomuga seadused, määrused ja korraldused.

Omariikluse päevil on omavalitsuste seaduste kogu täiendatud paljude tähtsamate ja ka vähemtähtsate seadustega. Eriti on aga valimiskorraldus korraldatud täiesti ümber kõigis omavalitsusühikuis ja normeeritud eestiaegsete seaduste ja määrustega.

Kuna veneaegsed ja eriti veel revolutsiooni ajal antud seadused ei vastanud enam ajanõudeile ja olid puudulikud, tekkis eluline vajadus parandada ja ühtlustada omavalitsusisisesse puutuvaid seadusi ja määrusi. Eriti kerkis esile maakonnaja vallaomavalitsuste ümberkorraldamise ja uusile alusele seadmise küsimus. Kuigi juba kaugelt üle kümne aasta on see kü-

simus olnud päevakorral, pole seda suudetud siiski veel lõplikult lahendada. Väljatöötatud põhialused ja isegi konkreetsed seaduseelnõud on jäänud ikka kalevi alla ja pole neist ühestki saanud elulooma. Ka aleviomavalitsuste põhjaliku ümberkorralduse küsimus ja isegi nende kaotamine Läti eeskujul on olnud mitmel korral päevakorral, kuid ka selles küsimuses pole senini jõutud konkreetse lahenduseni.

Viimase aasta seaduseandlus on toonud aga omavalitsuste korraldusse olulisi muudatusi ja ümberkorraldusi. Kuigi põhjapanevad seadused on ka senini tulemata ja elluviimata, on ometi need seadused — dekreedid toonud tunduvalt muudatusi ja uuendusi kõigis omavalitsusühikute korraldusse, puudutades neid isegi alusmüürideni.

Ümberkorraldused algasid juba möödunud aasta kevadel. Esimestena ilmusid linnaomavalitsusisisesse puutuvad dekreedid, nimelt Linnaseaduse muutmise ja linnavolikogude valimise seaduse muutmise dekreedid, antud Riigivanema poolt 14. märtsil 1934. Neist viimane oli tingitud poliitilisest olundist ja nimelt kaitseiseseisundi puhul suletud „vabside“ ühingu esindajate väljalangemisest omavalitsuste esinduskogudest. Samas mõttes muudeti ka Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seadust. Nende dekreetide alusel jäeti väljalangenud esindajate kohad lihtsalt täitmata. Ühtlasi anti aga Vabariigi Valitsusele linnaomavalitsuste suhtes ja siseministrile vallaomavalitsuste suhtes õigus kuulutada välja uued valimised, kui see on tingitud kohaliku omavalitsuse või riigi huvest.

Hoopis põhjapaneva ja laiaulatusliku ma tähenduse evib aga Linnaseaduse

muutmise dekreet, millega toodi sisse uus põhimõte omavalitsuste korraldusse — nimelt keskvalitsuse organeile anti omavalitsuste kõrgemate juhtide ametisse kinnitamise õigus.

See on täiesti uus põhimõte meie omavalitsuste korralduses ja sellega keskvalitsus võttis oma kätte otsese kontrolli omavalitsuste üle. Keskvalitsusel on õigus valitud ametnikke jätta kinnitamata ja teatud korradel, kui ei saavutata kokkulepet, nimetatakse linnapea ja linnavalitsuse liikmed ametisse Vabariigi Valitsuse poolt. See on suur samm valitsemise dekonsentratsiooni suunas, keskvalitsusel on igal ajal võimalus omavalitsusjuhte teha sõltuvaiks oma tahtest. Seda võimu on keskvalitsus senini kasustanud ka tegelikus elus ja omalt poolt määranud ametisse linnaomavalitsuse organeid.

Ühtlasi aga pealinna — Tallinna linnapea ametisse nimetamine toimub riigivanema poolt siseministri ettepanekul. Selline korraldus on nähtud ette ka mõnel pool välismaal, kus riigi pealinna — metropoli juht määratakse riigipea poolt, kuna seda kohta loetakse niivõrd tähtsaks, et siin on vajalik keskvalitsuse otsene otsus.

Aleviseaduse muutmise ja täiendamise dekreediga toodi veel kaugeleulatuvamaid muudatusi, kui valla- ja linnaomavalitsuste suhtes, aleviomavalitsuste korraldusse.

Selle järgi alevivanema ja alevivalitsuse liikmed kinnitab ametisse siseminister. Juhtumil kui siseminister ei kinnita ametisse ka teiskordselt valitud alevivalitsuse liikmeid, nimetab ta ise need oma äranägemise järgi. Aleviomavalitsuste eelarved ja aruanded kuuluvad siseministri kinnitamisele.

Senini evis järelevalveasutis eelarvete ja aruannete suhtes ainult vormilise kinnitamise õiguse, kuid sellega kuulub keskvalitsuse kompetentsi juba aleviomavalitsuste eelarve ja sellega ka tegevuse sisuline äramääramine. Keskvalitsus võib määrata kindlaks aleviomavalitsuste tegevuse suuna, võib lubada teatud kulutusi ja ka nõuda teatud kulutuste tegemist. Sellega seisab kogu aleviomavalitsuse tegevus keskvalitsuse kõva ja kindla kontrolli ning järelevalve all ja nende enesetegevus on tunduvalt piiratud.

Keskvalitsuse kontrolli ja mõjuvõimu kõvendas veel tunduvalt Omavalitsuste ajutise järelevalve seaduse täiendamise dekreet, mille järgi Vabariigi Valitsusel

on õigus siseministri ettepanekul vabastada omavalitsuste juhte ja kõrgemaid ametnikke, kui nende tegevus on osutunud kahjulikuks riigi või omavalitsuste huvele. Sellega anti keskvalitsusele täielik õigus otsustada, keda ta tahab näha omavalitsuste eesotsas ja võimalus omavalitsuste juhtimiselt kõrvaldada isikuid, kelle tegevus pole kooskõlas riigi või omavalitsuste huvidega.

Samal ajal ilmunud Linnaseaduse täiendamise dekreet puudutas ainult riigiteenistuses seisva isiku õigust saada tagasi oma endist kohta riigiteenistuses, kui ta ajutiselt on Vabariigi Valitsuse poolt nimetatud omavalitsusteenistusse.

Kõigist neist uuendustest läbib punase joonena tahe kõvendada riigivalitsuse kontrolli ja mõjuvõimu omavalitsuste tegevuses ja asjaajamises. Kuna omavalitsused on riigivõimu teostajad kohtadel, siis on keskvalitsus ka huvitatud nende asutiste ja isikute tegevusest, kes tegelikult teostavad valitsemist kohtadel. Eriti tugeva järelevalve ja kontrolli õigust vajab keskvalitsus ajal, kus tahetakse teostada põhjanevaid reforme ja uuendusi riigielu parandamise ja korraldamise alal. Teisest küljest aga kõik need uuendused piiravad tunduvalt omavalitsuste enesetegevust ja enesealgatust. Omavalitsuste elu ja tegevuse üldsuuna andjaks pole enam omavalitsus kui selline ise, vaid keskvalitsus ja selle ametnikud.

Suure ja pöördelise muudatuse omavalitsuste korralduses tõi endaga kaasa Maakondade ajutise valitsemise seadus, milline võeti vastu Riigikogu poolt 14. jaanuaril 1934. Nimetatud seadusega kaotati maakonnaomavalitsused kui omavalitsusühikud, arvates 24. jaanuarist 1934, ja asendati ajutiste maavalitsustega, millised sisuliselt on ainult riiklikud asutised kohapeal. Sellega oli omavalitsuste korralduses maal toimunud põhjalik pööre. Kuigi ajutised maavalitsused täidavad samu ülesandeid kui maakonnaomavalitsusedki, on nad siiski ainult ajutised korraldused, millised varsti võivad asenduda uute asutistega ja millised tõenäoliselt tulevad juba kohapealsete riigiasutistena.

Juba olulisemad muudatused omavalitsuste korraldusse tõi 1934. a. ilmunud Omavalitsusisse puutuvate seaduste muutmise ja täiendamise seadus. See seadus puudutab kõiki omavalitsusühikuid väga mitmes suunas ja osas.

Kõigepealt laiendati sellega eelarvete ja aruannete sisulist kinnitamist ka valloamavalitsuste suhtes, andes nende sisulise kinnitamise järelevalveasutisele. Aleviomavalitsuste ja ajutiste maavalitsuste suhtes oli see kord pandud kehtima juba varem. Sellega on omavalitsuste majanduslik tegevus, nende tulud ja kulud seatud järelevalveasutise kõva kontrolli alla.

Teine tähtsam muudatus teostati vallaja aleviomavalitsuste täitvate organite moodustamise alal. Juhtumil, kui vallavalitsuse liikmete valimine vallavolikogu poolt ei toimu seaduslikul tähtajal, määrab vallavalitsuse või puuduvad liikmed järelevalveasutis, s. o. ajutine maavalitsus. Samuti on ajutisel maavalitsusel õigus määrata vallavalitsuse liiget juhtumil kui volikogu ei vali tähtajaks uut liiget vabanenud kohale. See uuendus on tingitud elulisest vajadusest luua korda majja omavalitsuste täitvate organite moodustamise alal. Senini oli juhtumeid, kus vanad vallavalitsuse liikmed teotsesid edasi veel kauemat aega, kuna uus volikogu ühel või teisel põhjusel ei suutnud valida uusi vallavalitsuse liikmeid või liiget. See oli täiesti ebanormaalne nähe ja mõjus halvavalt omavalitsuste tegevusele ja asjaajamisele. Uuendus oli vajalik ja tingitud tegeliku elu nõudeist.

Samas mõttes täiendati ka vallakohtute seadust, kus vallakohtu liikmete valimiste mittetoimimisel need määratakse ametisse järelevalveasutise, s. o. ajutise maavalitsuse poolt. Määratud kohtunikud kuuluvad ringkonnakohtu kinnitamisele.

Oluline muudatus teostati ka kantseleijõu — sekretäri ametisse kinnitamise osas. Nii valla- kui ka aleviomavalitsuse sekretäri kinnitab ametisse siseminister. Mittekinnitamisel võetakse ette vallavolikogu poolt uued valimised ja teiskordsel mittekinnitamisel määrab sekretäri ametisse minister ajutise maavalitsuse ettepanekul. Samuti on antud ajutisele maavalitsusele õigus määrata valla- ja alevisekretäri vabale kohale asetäitja kuni uue sekretäri valimiseni või määramiseni.

Oluline muudatus võeti ette ka järelevalve korralduses. Senise korra järgi järelevalveasutis, kui ta leidis, et volikogu otsuseis on juhtunud seaduse rikkumisi, pidi ise tõstma protesti administratiivkohtukorras. Uue korra järgi aga järelevalveasutis saadab asja tagasi volikogule uueks otsustamiseks, kui ta leiab selles seaduse rikkumisi. Vastaval asutisel on siis õigus kaevata ise järelevalveasu-

tise tegevuse peale administratiivkohtukorras. Viimast korda on nõutud meil asjatundjate ringkondade poolt juba ammu, kuna vana kord oli järelevalveasutisele väga tülikas ja raskepärane. Tegeliku elu seisukohalt on aga palju otsustarbekohasem järelevalveasutise poolt anda asi veel kord vastavale omavalitsusasutisele läbivaatamiseks ja kui see jääb oma endise seisukoha juurde, siis võib ta juba esineda kaebusega järelevalveasutise otsuse peale. Sellega on välditud nii paljudki tülikad ja pikalevenivad kohtuprotsessid, mis aina häirisid omavalitsuste korralikku tegevust ja raskendasid järelevalveasutiste tööd.

Maksuraskusisse sattunud omavalitsuste suhtes näeb dekreet ette võimaluse nende tegevuse piiramiseks ja organite tegevuse seismapanemiseks, kusjuures keskvalitsus määrab ajutiselt omavalitsuste täitvad organid, millised täidavad nii volikogu kui valitsuste ülesandeid kuni vastava omavalitsuse majapidamise korradseadmiseni. Ühe sõnaga, majanduslikesse raskusisse sattunud omavalitsuse isetegevus kaob ja nende valitud organid asendatakse keskvalitsuse esindajatega kuni normaalolundi jaluleseadmiseni. See uuendus oli tingitud korra jaluleseadmiseks omavalitsusis, kes olid sattunud raskusisse kas oma süü läbi või mõnel muul põhjusel ja kes omal jõul ei suutnud saada neist raskusist üle.

Dekreedi viimases osas antakse siseministrile õigus kõrvaldada omavalitsuste esinduskogudest üksikuid liikmeid, kui need korduvalt segavad või takistavad volikogu tööd. See uuendus oli mõeldud selleks, et kutsuda korrale omavalitsuste esinduskogude üksikuid liikmeid, kes teevad opositsiooni ja töötakistusi ainult jonnii, isikliku või mõne üksiku rühmituse huvide pärast. Ühelt poolt aitas see uuendus tõesti pidurdada asjatut näaklemist ja kisklemist, mis on tulnud ilmsiks üksikute omavalitsuste volikogudes, kuid teiselt poolt kitsendas see tunduvalt ka omavalitsuste ja nende valitud organite tegevusvabadust. Sellega on antud keskvalitsusele õigus tagandada isikuid, kes on valitud omavalitsuste volikogudesse kui rahva esindajad, mispärast see kitsendab tunduvalt omavalitsuse isetegevust ja käib vastu omavalitsuse põhimõttele.

Kõik need uuendused töid tunduvalt muudatusi omavalitsuste korraldusse ja võimkonda. Kõigepealt suurenes tunduvalt järelevalveasutise ja samuti sellega

ka keskvalitsuse võimupiirkond. Omavalitsusühikute ja nende organite tegevus seati kindla kontrolli ja järelevalve alla. Volikogude võimkond vähenes ja kerkis esile ikka rohkem ja rohkem üksikisikuprintsipi. Ja areng jätkub selles suunas.

Elluviidud uuendused on ainult eeltööd suures omavalitsuste ümberkorraldamise töös. Suur ja põhjanev töö seisab veel ees. Tulevad põhjalikud ümberkorraldused maakondade ja valdade korralduses, kuid ka linna- ja aleviomavalitsused vaevalt jäävad puutumata neist suurist reformest.

Riigi- ja omavalitsusjuhtide uue-aastakokkutulekul 17. jaanuaril 1935 ilmnis riigijuhtide kõnedest selgesti suund, millist mööda areneb omavalitsuste korraldus tulevikus. Volikogude võimkond väheneb, kuna täitvate organite ja eriti omavalitsusühiku juhi võimkond, ülesanded, õigused ja kohused suurenevad. Vastutajaks omavalitsusühiku tegevuse ja heaolu eest on ühiku juht — linnapea, alevi- või vallavanem. Ja kes kannab vastutust, see peab evima ka võimu ja vastavad õigused. Ühe sõnaga, kollegiaalsuse põhimõtte taganeb üksikisiku — monokraatsuse põhimõtte ees. Omavalitsuste esinduskogude ja komisjonide osatähtsus väheneb tunduvalt.

Samuti suureneb tunduvalt keskvalitsuse kontrolliõigus ja võim omavalitsuste tegevuse üle. Kogu omavalitsusühikute töö ja tegevus pannakse keskvalitsuse kindla ja valju järelevalve alla, mis on vajalik valitsemise ühtlustamise ja kõvendamise mõttes, kuid mis teiselt poolt pidurdab ka omavalitsuste enesekorraldust ja isetegevust.

Ka omavalitsuste majanduselus võetakse ette põhjanevad muudatused, millele vihjas riigi- ja omavalitsusjuhtide kokkutulekul oma kõnes ka majandusminister. Kaunis suur osa omavalitsuste sisetulekuist saadakse igasuguste riiklikku-

de toetuste ja juurdemaksude teel ja maksedest, millised on oma ilmelt riigimaksud, kust aga omavalitsusile antakse teatud osa. See korraldus ei võimalda aga omavalitsusile kaugeltki iseseisvat ja edukat teotsemist, kuna omavalitsused on alati seotud seaduseandluse muutuvate meeolude ja poliitiliste kõrvalkombinatsioonidega. Omavalitsuste uue maksukorralduse järgi saaks ja peakski saama omavalitsused kindlad ja iseseisvad maksud ja muud sissetulekud, mis annavad omavalitsusile kindla ja ei millegistki sõltuva majandusliku aluse. Nähted, kus omavalitsused satuvad võlgadesse ja ei suuda täita oma ülesandeid ja seadustega pealepandud kohustusi, on ebanormaalsed ja ka lubamatud. Omavalitsused täidavad samuti kui riigiasutisedki üldriiklikke ülesandeid ja nende täitmise korralikkusest on huvitatud ka riigivalitsus. Tugeva, elujõulise ja iseseisva omavalitsuse aluseks on aga iseseisvad sissetulekud ja maksud, mida annab omavalitsusile iseseisev maksusüsteem.

Valitsemise korraldus omavalitsuste alal areneb dekontsentratsiooni vaimus ja suunas. Selle lõppsihiks on riigivalitsuse ja selle organite tihe koostöö ja kontakt omavalitsustega kui valitsuse võimu kohapealsete teostajatega. See koostöö on aluseks ühtlasele ja tugevale halduskorraldusele ja eelduseks haldusaparaadi edukale tegevusele ja tööle. Seejuures tuleb aga pidada silmas, et omavalitsusühikud ei kaotaks oma iseseisvust ja enesekorraldamise õigusi. Tugevad ja iseseisvad omavalitsusühikud on aluseks tugevale halduskorraldusele kohapeal. Kui seejuures veel valitseb tihe koostöö ja üksmeel omavalitsuste ja riigivalitsuse vahel, siis on tagatud ühtlane ja edukas valitsemine. Ja selles suunas tuleb teostada ka tulevikus peale omavalitsuste suuri ja kaugeleulatuvaid ümberkorraldusi.

Märkmeid perekonnanimede ja nimede eestistamise alalt*).

O. Angelus.

Abidirektor Siseministeeriumis.

(Järg.)

Võib-olla on ülaltoodud tegelikult asetleidnud vigade selgitamisel ühes ja teises kohas tehtud patte teravamalt arvestanud, kui seda just oleks olnud vaja. Me kõik töötame ühe suure ülesande teosta-

*) Vt. „Linnad ja Alevid“ nr. 10/VII — 1935.

mise kallal ja me kõik tahame, et see hästi õnnestuks. Neid asju peab ajama korralikult, sest muidu võivad eestistamise asjad venida pikale ametnikkude süü, hooletuse või saamatuse tõttu. Ei saa ometigi kujutella, et perekonnanimede

ja nime eestistamise aktsioon leiaks siin ja seal pidurdamist ja seda veel seetõttu, et mõni perekonnaseisuametnik ei seisa oma ülesannete kõrgusel! Kui näiteks vallas perekonnaseisuametnik pahan-dab üht, teist ja kolmandat kodanikku seega, et ta teadmatuse või hoolimatuse tõttu ei aja korrapäraselt asju, siis võib juhtuda, et need kodanikud löövad asjale käega ja propageerivad ka teisile suhtuda ükskõikselt eestistamise küsimusis. Üksikud nähted ei suuda pidurdada jär-jestkasvatavat liikumist, küll võivad nad avaldada soovimatut seisakut siin ja seal.

Kuulutisist muidugi ei selgu, kuivõrd seaduspäraselt on aetud asju, see selgub alles siis, kui Perekonnanime ja nime korraldamise määru (RT 102 — 1934) ettenähtud tähtjal vastavad aktid jõua-vad Siseministeeriumi.

Siin ja seal tekivad aga juba kuulu-tiste varal mõningad kahtlused. Paistab silma, et mõnes omavalitsusühikus muude-takse vaid perekonnapäe ja laste perekon-nanimed, naised on jäänud välja. On raske oletada, et kõik need meeskodani-kud on lesed või lahutatud. See võib mui-dugi juhuslikult olla nii, kuid eitaval kor-ral tuleb pidada silmas, et naise nimi tu-leb ka võtta kuulutisse. Naise nõusoleku allkirja perekonnanime eestistamisel keh-tiv seadus küll enam ei nõua vastandina varemkehtinud korrale, kuid kuulutises peavad esinema kõik isikud, kelle pere-konnanimi kavatakse muuta.

Edasi nähtub kuulutisist, et viimasel ajal sündinud lastele on mõnikord antud poeglapsel tütarlapse nimi (näiteks „Koidula“, „Esther“, „Venus“) ja tütar-lapsele poeglapsel nimi („Ilja“). Kuulu-tisist ei nähtu, kes on süüdi sellises nime-panekus, kas omavalitsuse või koguduse perekonnaseisuametnik. Igal juhtumil tuleb meenutada, et Perekonnaseisuseadu-se kohta antud juhtnõu-ridega on keelatud anda poeglapsel tütarlapse nime ja üm-berpöörult.

Enne küsimuse keelelist arutamist veel mõni märkus.

Kui perekonnaseisuametnik esitab pe-rekonnanime või nime muutmise soovi-avalduse otsustamise siseministrile Pere-konnanime ja nime korraldamise määru § 22 põhjal, tuleb esitisele lisada ka perekonnaseisutunnistis, mis ei kuulu maksustamisele; sellisel juhtumil otsus-tab asja lõplikult juba siseminister, et mitte viivitada küsimuse lahendamist kir-javahetuse edasi- ja tagasisaatmisega,

mis nõuaks asjatut tööd ja raiskaks aega. See perekonnaseisutunnistis peab olema varustatud Perekonnanime korralda-mise seaduse § 10, p. 1 ettenähtud and-metega, sest muidu puudub võimalus asja otsustamiseks.

Kui perekonnaseisuametnik on otsus-tanud anda perekonnanime või nime ees-tistamise sooviavaldusele käigu, siis peab vaja selleks teha eri otsust. Siseminis-teerium ise lahendab selle asja nii, et mi-nister või ministri abi kirjutab sooviaval-disele resolutsiooni: „1. Kuulutada „Riigi Teatajas“; 2. Lugeda maksudest vabasta-tuks § 4 põhjal“ ja allkiri. Vormiline ot-sus tuleb teha vaid eestistamise lõplikul otsustamisel, s. o. uue perekonnanime või nime määramisel. Seda korda võib soo-vitada ka perekonnaseisuametnikele, sest see on lihtne ja vähe aega nõudev.

Kui perekonnaseisuametnik ei saa ot-sustada perekonnanime muutmise küsi-must (kui põhjuseks on soov eristada pe-rekonnanime, soov kahest eestipärasest perekonnanime teisendist võtta tarvitu-sele üks jne.), tuleb tal sellest teatada ko-danikule, et asi kuulub maksustamisele, muuseas ka tempelmaksustamisele. Mui-du juhtub, et kodanik saadab heas usus, et ka tema perekonnanime muutmise toi-ming on maksuvaba, tempelmaksustamata sooviavaldisel siseministeeriumile ja peab tagantjärele maksma tempelmaksu ühes trahviga. On isegi juhtunud, et perekon-naseisuametnikud ise on saatnud edasi selliseid kodanikkude tempelmaksusta-mata sooviavaldisi! Üks perekonnasei-suametnik soovib oma levinud perekonna-nimest lahti saada ja esitas vastava soo-viavalduse Siseministeeriumile — tem-pelmaksustamata! Kui vallasekretär ei tunne seadusi, mis siis nõuda lihtkodani-kult.

Mis nüüd puutub küsimuse keelelist külge, siis on see kahtlemata raskeim probleem eestistamise alal üldse. Seda see-tõttu, et perekonnaseisuametnikud pole keeleteadlased ja keeleteaduselist abi ko-hal leida on kaunis raske.

Siseministeeriumi poolt talitatakse pe-rekonnanime eestistamisel järgmiste, keeleteadlase E. Muugi poolt väljatöötatud põhimõtete järgi, mis on leidnud heakskiitmist ka Akadeemilise Emakeele-seltsi poolt. Kokkuvõetult on need põhi-mõtted järgmised:

Eestipäraseiks tuleb lugeda perekon-nanimed: 1) mis on selgesti eestikeelsed ja eestipärase foneetikaga (seega ei kuulu

nende hulka võõrsõnad nagu „šeff“, „bager“), näiteks „Arumaa“, „Laarest“, „Ojasalu“, „Oruvee“; 2) mis pole küll tähenduseliselt selgesti eestikeelsed, kuid on eestipärase foneetikaga ja tuletatud eesti käändsõna- või kohanimeliidete, näiteks „Ariste“, „Ugala“, „Kehtna“, „Jõõpre“ (kohanimeliide „-pre“ on arvatavasti lühenenud sõnast „pere“, seega „Jõõpre“, arvatavasti = „Jõõpere“), „Keldre“ (kohanimeliide „-re“ on arvatavasti lühendatud sõnast „ääre“ või „veere“, seega „Kaldre“ vist = „Kaldaäre“), „Palivere“ resp. „Paliver“ („-ver“ või „-vere“ on lühenenud sõnast „veere“), „Undma“ („-ma“ on harilikult lühenenud sõnast „maa“); 3) mis küll praegu midagi ei tähenda, kuid oma häälikkombinatsioonilt on eestiilmelised, näiteks „Õsv“, „Viilup“, „Toots“; siia rühma tuleb eriti lugeda eestipäraseid kohanimed, mil praegu puudub selge tähendus, näiteks „Sompa“ (varem arvatavasti „Soompää“), „Tartu“, „Kööka“ (talunimi), „Atuse“ (jõeniimi), „Väätsa“ (vallanimi), „Vastja“ (külanimi).

Võõrapäraseiks tuleb lugeda perekonnanimed: 1) mis on selgesti võõrkeelsed (olgu tihti foneetiliselt eesti keelele sobivad), näiteks „Feldmann“, „Zabolotnoi“, „Kallio“, „Orion“; 2) mis on tuletatud võõrkeelsete liidete (olgu esiosa eestikeelne), näiteks „Tõnisson“, „Padamann“, „Põllumann“, „Sooberg“, „Lillefeldt“, „Kuperjanov“; 3) mis on foneetiliselt võõrapäraseid, näiteks „Šipai“, „Punšun“, „Bender“, „Gonsior“, „Barlo“.

Erapooletuiks tuleb lugeda perekonnanimed, mida ei saa selgesti pidada ei eestiga võõrapäraseiks, näiteks „Karolin“, „Piisang“, „Jukum“, „Leito“, „Märka“; siia kuuluvad eriti perekonnanimed, mis esinevad nii saksa, kui ka eesti keeles, näiteks „Ader“, „Malm“, „Vald“, „Veste“, „Pudel“, „Rinne“, „Au“, „Sang“, „Sarg“, „Lang“ (mõlemas keeles eritähendusega), „Saal“, „Park“ (mõlemas keeles ühe ja sama tähendusega); siia ei kuulu perekonnanimed nagu „Lents“, mis küll hääldatakse nagu saksakeelne „Lenz“, mis aga kirjutusviisilt ja tähenduselt läheb lahku saksakeelsest „Lenz'ist“.

Tähenduselisil põhjusil lubatakse muuta: 1) sõimunimesid või nimesid, mis iseloomustavad nende kandjat halvast küljest: „Raisk“, „Lakkur“, „Köverjalg“, „Näru“, „Tedreaju“, „Juhkam“, „Sopauk“, „Räimauk“, „Pudrunahk“, „Sibi“, „Mädamürk“, „Kiilaspea“, „Lüll“,

„Mats“, „Punapart“, „Kohi“, „Tetter“, „Tölp“, „Kelm“, „Petis“, „Laisk“, „Ilbak“, „Juudas“ jne.; 2) tarbeasjade, loomade, kehaosade jne. nimesid, mis küll pole otseselt halva tähendusega, kuid mida sageli tarvitatakse sõimunimedeks või söimukõnekäändudeks: „Saabas“, „Lännik“, „Kon(n)“, „Nahk“, „Muna“, „Muni“, „Orik“, „Oinas“, „Lammas“, „Päits“, „Pull“, „Täkk“, „Päss“, „Kinp“, „Mullikas“ jne.; 3) pilkelise või koomilise varjundiga nimesid või üldse nimesid, mis iseloomustavad nende kandjat ebameeldivast küljest: „Püksipaik“, „Auk“, „Tont“, „Kell“, „Papa“, „Keskpaik“, „Pilapart“, „Hergauk“, „Karuauk“, „Karopun“, „Eitea“, „Viiskuus“, „Viinalass“, „Püks“, „Kära“, „Pauk“, „Lori“, „Null“, „Poleühtid“, „Viltu“, „Värvataga“, „Truumure“, „Hobulakk“, „Karkakont“, „Postitask“, „Poislaps“, „Vaene“, „Rauk“, „Tüli“, „Vaen“, „Kuulmata“ jne.; 4) halvakspeandavate esemete nimetusi: „Sopp“, „Muda“, „Korjus“, „Puskar“, „Tsolk“, „Prügi“ jne.

Tähenduselisil põhjusil ei lubata muuta alloendatud nimesid, kuivõrd need selgesti ei kuulu eelmisisesse liikidesse: 1) loomade ja taimede nimesid: „Heeringas“, „Kass“, „Murakas“, „Parm“, „Kilk“, „Kukk“, „Tuvike“, „Luts“, „Ahven“, „Emblük“, „Ilves“, „Jänes“, „Kala“, „Kana“, „Kiisk“, „Kikas“, „Latik“, „Maim“, „Mutikas“, „Mutt“, „Paabo“, „Kaarna“, „Puu“ jne.; 2) tarbeasjade nimesid: „Labidas“, „Kulp“, „Tann“, „Kapp“, „Kodaras“, „Kook“, „Kubu“, „Puss“, „Lusikas“ jne.; 3) toitude nimesid: „Saia“, „Kama“, „Kannik“, „Rokk“, „Taar“ jne.; 4) looduseliste esemete ja nähtuste nimesid: „Arjas“, „Saviauk“, „Põrm“, „Vihalem“, „Muhk“, „Sarv“, „Juurikas“, „Koiva“, „Kont“, „Loik“, „Pung“, „Tomp“, „Varvas“ jne.; 5) elukutse nimesid: „Rätsep“, „Kingissepp“, „Arjokene“, „Treal“, „Agurauja“, „Kärner“, „Köster“ jne.; 6) omaduste nimesid: „Kuum“, „Mõru“, „Kerge“, „Külm“, „Abrass“ jne.

Perekonnanimede õigekirjutuse põhimõtted. Ü l d p õ h i m õ t e. Perekonnanimesid kirjutatakse samade grammatilis-ortograafiliste juhiste järgi, nagu harilikke üldsõnu.

E r i j u h t u m i d. Perekonnanimesid võidakse kirjutada nende hääldamise kohaselt mittegrammatiliselt järgmisil juhtumel: 1) kui liitsõnaline perekonnanimi keeletarvitaja praeguses teadvuses ei tundu enam selge liitsõnana või kui tema

liitsõnaline tähendus on muutunud ebaselgeks, näiteks „Tampere“ (grammatika nõuaks siin kirjutusviisi „Tampere“; harilikus teadvuses — kui sõna just ei analüüsita — ei tundu siin enam olevat tegemist „tammeperega“, vaid esijoones assotsieerub Soome linnanimetus „Tampere“), „Saulep“ (sõna ei tundu praegu enam üldse liitsõnana, kuigi ta algupäraselt seda on), „Süvalep“ (selle liitsõna tähendus pole praegu enam selge, seepärast võib teda lugeda liitsõnaks ning sellekohaselt ka kirjutada ühe p-ga) jne.; 2) kui nimeks on võetud eesti kohanimi, näiteks „Tamsalu“ (grammatika nõuaks siin kirjutusviisi „Tammusalu“, vastavat kohanimi kirjutatakse aga ühe m-ga), „Haapsalu“ (grammatika nõuaks „Haabsalu“), „Põltsamaa“ (grammatika nõuaks „Põldsamaa“), „Rakvere“ (see nimi käib ühtlasi ka p. 1 alla, sest ta ei tundu praegu enam liitsõnana), „Oidrema“ (käib sa-

muti p. 1 alla) jne.; 3) kui perekonnanimel vastav üldnimi algab häälikuga „h“, siis on võimalik perekonnanimi kirjutamisel see „h“ jätta ära, näiteks „Aavik“ (vastavat üldnime kirjutatakse „haavik“), „Unt“ (vastav üldnimi on „hunt“), „Einavere“ (nimeosale „Eina“ — vastab üldkeeles „heina“-) jne.

Mis puutub nimesse, siis võiks soovitada perekonnaseisuametnikele käia Julius Mägiste' raamatu järgi „Eestipäraseid isikunimesid“ (Akadeemilise Emakeeleseltsi väljaanne) ja katsuda kuni täiendava või sootuks uue raamatu ilmumiseni piirduda sealleiduvate nimedega, millest küll mõni üksik praegu enam ei tundu vastuvõetavana nagu, näit., „Ella“.

Vastandina endisele seisukohale lubada ainult üht nime, on Siseministerium nüüd arvamisel, et võib lubada ka kahte — loomulikult tingimusel, et nad mõlemad oleksid eestipärased.

Tsiviilõhukaitse korraldus välismaade praktikas.

A. Kümmel.

Moto: „Minu arvates sõda ei tule just praegusel hetkel. Kuid ma võin aga kergesti olla eksimuses. Arvasin samuti 1914. a., enne maailmasõda, enne viimase lahtipuhkemist. Meie pidasime seda võimatuks.“

Kuigi olen suur optimist, ütlen siiski, et on viimne aeg sõja puhkemise takistamiseks! Maailm on võsastik, kus rahvad hulguvad ringi kiskjate loomadena, kiristades üksteisele hambaid, ja on alati valmis tormama tühisemagi arusaamatuse puhul üksteise kallale.“

Lloyd George'i kõnest suvel 1934.

Juba maailmasõda jättis sünge pärandusena ajalukku äratundmise, et tulevikusõjas pole enam võimalik saavutada otsustavat võitu ainuüksi sõdurite masside arvulise ülekaalu abil, vaid et see on saavutatav ainuüksi sõjamasinate, mehhaniseeritud töö ja tegevuse abil.

Masin purustas inimmasside hoo, vaimustuse ja eneseohverduse kõrged ja õilsad tunded sama armutult, nagu niitja vikat aasal heina, juba kaugelt varem, kui suudeti astuda rind-rinnaga käsitsi võitlusse.

Esimest korda väljendus see piltlikult 1914. a. sügisel, järelikult juba maailmasõja algkuul, läänerindel Ypres'i linna all peetavais lahinguis, mille kohta kirjutab

vana sõjaveteraan erumajor G. Soldan oma raamatus „*Der Mensch und die Schlacht der Zukunft*“:

„Esimest korda maailma ajaloos pühitsetes siin masin, hirvitades külmalt, oma lõplikku võitu kõige sangarlikkuse ja vaimustuse üle.“

Ypres'i lahinguväljal varisesid lõplikult kokku meile sisendatud mõistend vahuvusest, mehellikusest, julgusest ja sõduri eneseohverdusest ja vaimustusest, nagu me olime neid harjunud nägema ja austama.

Vaimustusega masina vastu võidelda ei tähendaks midagi muud, kui end mägida masina kõike hävitava mõju alla. Vaimustus teeb pimedaks. Võitluses külma masinaga võidab ja jääb püsima vaid see, kes kaalub avasilmi, külmalt ja asjalikult.

Inimene degradeerus samasuguseks esemeks, nagu kaevik, vintpüss, kahur jne. Sõdur oli samasugune materjal, nagu needki. Ja kui materjal allus temagi kapitalistlikus ettevõttes valitsevale seadusele — mida rohkem toorainet, seda teoja löögivõimelisem tööstus. Üksikisik sõdurina võrdus nulliga, tema asemele astus grandioosne tehniline töö, kus domineeris insener, tehnik.

Mida enam maailmasõda muutus organiseeritud suurtööstuslikuks hävitusprotsessiks, seda enam paisusid siis ka sõdivate poolte armeed, ulatudes kümneisse miljoneisse, seda enam jahvatas armutu moolok valge raassi elu- ja teovõimelisi masse laibuks, haavatuiks ja invaliideks.“

„Tekkis kummaline nähe“, kirjutab G. Soldan, „moodsad ja moodsalt relvastatud armeed olid üldse võimetud võitlema üksteisega otsustavalt. Ka kriitilisemas olundis niveleeris materjali mõju tasa kõik inimeste kaotused ja moraali vapustused. Oli küllalt juhtumeid, kus võrdlemisi nõrgad, vaid napilt kahuritega varustatud ettepaisatud jõud röövisid kergesti päev enne nii võidukalt vastaselt lootusetult võiduvilja.“

Võidetu kaevas end maasse, klammerdus igasse tõkkesse, ja et seda uut joont purustada, tuli uuesti lasta välja terveid terasemägesid ja niisutada verega pomide plahvatusist ülesküntud maad. Sellest siis see kaevikusõja tappev aeglus.

Üldse kaldub paljude autoriteetide arvamus sinna, et kolossaalsete, miljoniliste armeede aeg on lootusetult möödas. Ja seda esijoones puhthingelisest seisukohast.

Major G. Soldan kirjutab edasi: „Meie peaksime veelkord mäletama seda põrgulikku nõiatantsu, seda tuhandete kahurite üliinimlikku ja hullustavat möllu, seda luudeni tungivat raud- ja teraskuulide vingumist, seda tuld, suitsu, lärmi, müra, neid koleduksi, metsikusi ja surma, et taibata, mida tuleb inimesil elada hingeliselt üle nende lakkamatu saju all tundide, päevade ja nädalate kaupa, enne kui saabub otsustav võitlus vaenlasega silmsilma vastu. Kaaluvaim ja olulisim on seejuures fakt, et see, mis materjalide massid on inimestena võitluses löönud reast välja ja surmanud, et see kõik on kaugelt kokku vähem tähtsam ja väiksem, võrreldes sellega, mis on toimunud nende inimeste hinges, kel on õnnestunud elada üle surmaorkaani, aga alles nüüd on kutsutud tegelikult võitlusse. Ja meie näeme imestusega, et mitte massid pole enam need, kes tegelikult võitlevad. Massid kui sellised on ammu enne läbi, kui üldse saabub võitlusmoment. Üks osa on surnud, teine osa haavatud, kolmas, kaudis suurearvuline, milline sedavõrd kasvab, kui võrd sõda kestab, on kasustanud juhust õigel ajal jalgalaskmiseks. Ülejäänud vähemus kükitab hingeliselt lööduna, murtuna neis väheseis püsijäänud varjendeis. Lahingu otsustavad vä-

hesed terasnärvidega, külmaverelised ja suure moraalse jõuga varustatud mehed oma komplitseeritud sõjamasinatega.

Tulevikusõjas esinevad rööbiti õieti kaks sõda — psühholoogiline ja majanduslik, millised hingemürgistava kihutustöö, ainelise puuduse, nälja, viletsuse ja haiguste puhangutega hävitavad rahvamasse kodu kaugelt kohutavalt, kui seda suudaksid eales teha mürkgaaside hulgad rindel. Mitte füüsilised kaotused ei murra vastase vastupanu. Hingelised kaalumatud faktorid otsustavad võitu ja lüüasaamist. See on kõigi sõjateadumuste viimane äratundmine!“ Selle sünge akordiga lõpetab G. Soldan oma arvustused tulevikuheitluse kohta.

Teine maailmasõjaveteraan erumajor F. Enders jõuab oma raamatus „*Giftgas-krieg — die grosse Gefahr*“ analoogilisele kindumusele. Ta ütleb: „Maailmasõjas tuli nii mõnigi sõjaline operatsioon jätta tegemata, sest selle jaoks polnud enam sõdureid. Ja nii mõnigi hea ja julge kavatus purunes lihtsalt tarvitadaolevate väeosaade puudulikkuse ja vähesuse tõttu. Tulevikusõjas aga ei esine sellised halvad nähted enam sellisel määral ja astmel ei üheski riigis, milline evib suure ja küllalt teovõimelise tööstuse. Lihtsalt sel põhjusel, et selle jaoks, mida me võiksim sõjas teha ja teostada ainuüksi sõduritega, selle jaoks leidub ja leitakse alati sõdureid. Aga need riigid, millised ei jaksa enam küllaldaselt määral valmistada ja toimetada rindele sõjamasinaid, kus laskemoona, tankide, mürkgaaside, motoriseeritud kahurväe tootmine hakkab topama — need riigid langevad täpselt samasugusesse raskesse seisundisse, kui riigid, kes varem ei suutnud paisata võitlusse küllaldaselt sõdureid.“

Juba neist ridadest jätkub, et jõuda raudsele ja loogilisele järeldusele, et „tulevikusõjas pole väejuhatuse ülesandeks mitte vaenlase armee elava jõu hävitamine, vaid tema seljataguse ja tööstuse täielik purustamine ja see saavutatakse kaugelt kiiremini ja odavamini õhukeemilise ja süütepommide-sõjaga, kui aastaid kestvas ja võrratult kurnavas kaevikusõjas“, nagu väljendas kindral Berthold v. Deimling.

Kuigi seejuures jäävad alles sõduritearmeed, varustatuna vintpüsside ja kahuritega, ei suuda nad moodsas sõjas enam võita.

Analüüsides möödunud teadumuste põhjal uut olundit, jõuab F. Enders oma

raamatus kindumusele, et moodsa tulevikusõja eesmärgiks on:

1) Kutsuda esile õhurünnakute abil vaenulise poole tihedasti asustatud linnade elanikkonnas sellist pannikat ja lootusetust, et see iga hinnaga oleks sunnitud paluma ja võtma vastu rahu.

2) Desorganiseerida ja purustada põhjalikult korduvate ja süstemaatiliste õhukeemiliste rünnakutega vastase majanduslikke ja tööstuslikke keskusi, nii et oleks võrdlemisi kerge ka rindel lüüa otustavalt ta armeid.

Et selleks kõigi konventsioonide ja pühalikude kokkulepete kiuste on kõik abinõud kallid — on fakt. Et kogu riigi maaala sõjategevuse tallermaaks saamisel kogu võitluse raskused ja viletsused langevad tsiviilkodanikkude õlule — on jällegi fakt, olgugi õudne ja julm.

Seda kinnitab ajakirjas „*Journal of the Royal United Service Institution*“ inglise kolonel Villiers-Stuart, kes ütleb, et „õhusõja hädaohud väljenduvad ikka tõsisemalt, kui iialgi enne. Eriti just sel põhjusel, et see sõjapidamisviis, haarates kogu riigi maaala, pöördub hävitavalt niihästi elutähtsate asutiste ja keskuste, kui ka elanikkonna enda poole. Veel ei jätku sellest, et kogu rahvas töötab ja tegeleb sõjaga seotud tööstus- ja majandusharudes, olles seega vaid kaudselt seotud ja ühenduses sõjaga. Tulevikus ka meie naised, lapsed, raugad tunnevad ootamatute õhurünnakute tõttu vahetumalt sõjalööke. Põgenemisel paanilises hirmus tallatakse nad jalgade alla, haavatakse ja surmatakse ülaltsadavate pommide läbi.

Isegi juhtumel, kui õnnestub kanda sõda üle piiride vaenlase enda maaalale, on meie oma maa, vaatamata sellele, alati avatud vaenlase kõigile õhu kaudu sooritatavaile õhurünnakuile.“

Analoogiliselt major G. Soldan'ile, toonitab ka kolonel Villiers-Stuart just psühholoogilise momendi rasket ja kõiki haaravat osa tsiviilelanikkonna juures tulevikusõja korral.

„Hingeliselt nõrk rahvas, sõjaliste teadumuste ja traditsioonideta, laseb end arvata vasti kergesti õhusõjast viia rööpmest välja. Igal juhtumil on tulevikusõjas koduviibijail kanda kaugelt rängem hingeline koorem ja närvipingutus, kui relvastatud, varustatud ja võitlusis karastatud sõdureil rindel.“

Oleme langemas tagasi barbaarsusse, kaovad kõrged humaansed ja moraalsed

alussambad, millised on senini olnud krooniks inimkonnale.

„Hirmsaim ja õudselts julm“, kirjutab major F. Enders, „on uues sõjapidamises see, et ta püüab kasustada kõiki inimgeeniuse kõrgeid saavutisi ainuüksi hävituse otstarbeks.

Just see traagika, et vaenulise poole hoopis relvastamata rahva massiline häving on saanud sõja abinõuks ja sihiks, et see julm reaalsus, kus suurim mõrtsukas evib suurima lõpliku elu, aga mitte võitleja suur vaim ja kõrge moraalne tase — see asjaolu tundub hirmsaimana ja luupainajalikemana.“

Õhu-gaasisõda ilmus reaktsioonina lootusetule maasse vajunud materjaalsele kaevikusõjale. Üliinimlikust raskusest, massiivsusest, kolossaalsusest — üliinimlikule kergusele, sügavasti allmaiseist betoneeritud koopaist, kus valitsemas kirjeldamatu lõhn ja hämarus — ülesse selgesse õhku, et sealt imekergete aatomite kiirtega hävitada iga olevust maapinnal.

Ja nagu sõjateadumused selgesti näitavad, oli mürggaaside mõju hingeliselt seda masendavam, mida alamal kultuuriastmel oli inimene.

Kahjuks puuduvad meil tegelikud andmed suurte tihedastiasustatud linnade õhu-gaasipommituste kohta.

Maailmasõjas ei tarvitatud lennukeid massiliselt ja süstemaatiliselt seljataguste keskuste desorganiseerimiseks ja purustamiseks. Need rohkearvulised retked, mis üks ehk teine pool sooritas, oli ikkagi teataval määral pinnakatsumiseks tulevikusõjale, millele saabuv vahepealne tegi järsu lõpu. Kõik tulemused ja andmed on veelgi kaetud saladuskattega. Vaid üksikud katkendilised sõjamemuaarid võimaldavad valgustada seda olundit, mis on ähvardamas enam-vähem kaugemas tulevikus tsiviilelanikke nende kodukohas.

Major v. Bülov oma teoses „*Angriff des Bombenschwaders 3 auf England*“ valgustab tähtsal määral seda momenti, mille üle oleks soovitav mõelda põhjalikult järele me omavalitsustegelasil.

Major v. Bülov'i andmete järgi sooritanud saksa sõjaväe pommitajateeskadrill 3 Inglismaale 22 õhurünnakut, suurte pommitajate eskadrill 11 seevastu 11 õhurünnakut. 392 startinud lennukist suutsid oma pommikoormat pilduda maha 323 lennukit, ehk 82,34%; kogu mahapillutud pommikoorem kaalus 115 925 kg. Samas pommikoormas leidis ka 6540 kg süütepomme. Õhupommitamise ajal toimivas võit-

luses hukkus inglaste kaitse tagajärjel 24 lennukit, kuna 37 lennukit hukkusid ühel ehk teisel põhjusel, kuid mitte inglaste kaitse sõjalisil mõjustusil. Inglise ise väidavad, et nende lennuvägi kaotas kaitset 6 lennukit. Milline oli aga inglise tsiviilkodanikkude hingeline ja füüsiline seisund Londoni kohal toimuvate õhuvõitluste ajal, sellest räägivad v. Bülow'i raamatus need andmed, mis on võetud saksa salaluure ettekandeist.

Kõik õhurünnakud kutsusid alati kõikjal esile suure ja haarava kabuhirmu. Keegi Londoni arst arvestas välja, et ühe suurema õhurünnaku ajal ainuüksi temale teatavaks saanud närvisõkkide ja hingeliste kokkuvõrsemiste arv ulatunud 28 000-ni. Edasi on temale saanud teatavaks, et õhurünnaku ajal saadud hingeliste põrutuste ja meelesegaduse läbi lõpetanud 8 inimest oma elu vabasurmaga.

Rohkearvuliste kabuhirmupuhangute tõttu on mitu sada inimest muljutud surnuks pagejate inimeste jalgade all, teine, veel suurem osa on haavatud ja surmatud kas rüüseliste või pommiplahvatuste läbi.

Ühes suuremas jaamas tekkis aeropommi plahvatuses sõjalaskemoonaga laaditud rongis plahvatus, kusjuures hukkus 72 ja sai haavata 97 sõdurit. Edasi tabasid pommid relvatehast, kusjuures sai surma 37 ja haavata 140 töolist. Ühe suurema püssirohuvabriku plahvatusel surmati 180 töolist. Juba tol ajal kirjutas, täidetud süngest eelaimusist inglise ajaleht „The Globe“: „Uus suurem õhurünnak Londonile, kui see korraldatakse sama suurejoonelisel ja süstemaatilisel, tekitab kindlasti seekordse 500 surmajuh-

tumi asemel 5000 ohvrit. Ta võib kutsuda esile mässupuhangu, mis pühib ära valitsuse...“

Tookordne õhusõda oli „humaanne“. Ta ei rakendanud relvadena tööle ei mürkgaasipomme, ei uusi tugeva jõu ja efektiiviga termiitsüütepomme, ei langetanud kaela tsiviilelanikele katku ja teiste haigustega täidetud klaasampullikesi. Lennuk ise oli relvana alles võrdlemisi habras ja primitiivne. Nüüd on paarikümneaastane lennutehnika arenenud niivõrd, et ta löögijõu ja tagajärgede suhtes, mis puudutab eriti tsiviilelanikke, on ebatänuvärt olla ennustajaks.

Selles arusaamises ongi siis kõikjal hakatud tegema tsiviilelanikkude ja seljataguse kaitseks mitmesuguseid eeltõid ja elanikkude laiemaid masse kasvatama vähehaaval ümber õhu-keemiliste sõjaloode kohaselt, et juba õhurünnakute esimesed löögid seljataguse ja ta elulisemate keskuste pihta ei kutsuks mitte kohe esile ärevat meeletu ja kabuhirmu, mis ühelt poolt ähvardaks kogu riikliku aparaadi segipaiskamisega, teiselt poolt aga katkestaks kõik mobilisatsioonikatsed ja ühes sellega murraks ka kogu rahva võitlustahte. Rööbiti sellega käib organiseerimistöö, et oleks võimalik reageerida põrutusteta iga sugusele rünnakuile õhu-, gaasi- ja süütepommidega ka siis, kui nende koostis on ennenägematu ja eriliselt hävitav. Igal juhtumil see kaitseorganisatsioon peab olema nii ettenägelik ja elastne, et võimaldaks teatavat hingetõmbet, kuni teaduslikud asutised on suutnud avastada uue lahingaine iseloomu, leiutanud vastukaitset ja teinud seda kättesaadavaks ka rahva laiemaile hulgile. (Järgneb.)

Poola linnaomavalitsused enne ja pärast 1933. a. reformi*).

L. Kahkra.

(Järg.)

Poola uue omavalitsusseaduse alusel teostatud ühtlustamine on andnud suuri positiivseid tulemusi, on kaotatud pikemat aega valitsenud ebaühtlus ühes liigse keerulisusega ja ajast ja arust läinud ja vananenud asjaajamise traditsioonidega, mis iseloomustas reformini kogu Poola omavalitsuste korraldust ja asjaajamist. Kuid teiselt poolt liiga kaugele ulatuv põhimõtteline ühtlustamine võib ker-

gesti kutsuda esile eluvõõraid avaldusi ja tagajärgi, mis võib hävitada ja summutada väärtuslikemadki individuaalsed jooned, kui ei peaks enam arvestatama kohalikkude omavalitsuste eluliste huvidega. Poola omavalitsusseaduse koostajad on nähtavasti aimanud aegsasti ette seda ohtu, jättes seaduses võimaluse eripõhjusil hoiduda üleriiklikult kehtimapan-davast ühtlusest omavalitsusorganisatsioo-

*) Vt. „Linnad ja Alevid“ nr. 10/VII — 1935.

nes. Nii volitab 1933. a. seadus Poola vabariigi presidenti avaldama kolme aasta jooksul, arvates omavalitsusseaduse jõusseastumisest, määrusi seadusliku jõuga, kui selleks tekib vajadus. Selliste määrustega võib vabariigi president panna kehtima kuues suuremas linnaomavalitsuses — Varssavis, Krakovis, Lodzis, Poznanis ja Vilnos nn. erilisi „põhikirju“. Nende põhikirjade alusel võib määrata lõplikult ja üksikasjaliselt kindlaks ülalnimetatud kuue suurlinna omavalitsusorganisatsioonis kohapealsele individuaalsele omapärasele elule ja tingimusile vastavaid korraldusi. Nimetatud kuuete suurlinnale vabariigi presidendi poolt antavate määrustega võib määrata näiteks linnapresidenti, linnavolinikkude ja linnanõunikkude arvu, samuti linnavalitsuste koostist, võib lahendada küsimusi, kui võrd on lubatav linnavolinikel ühel ja samal ajal olla linnavalitsuse liikmeiks, anda ka erilisi eeskirju linnaomavalitsuste varanduste valitsemise kohta ja üksikasjaliselt korraldada kõiki neisse linnaomavalitsusisse puutuvaid jooksvaid asju, mille kohta 1933. a. omavalitsusseaduses pole fikseeritud kindlaid norme ega eeskirju.

Täiesti erinevalt ja omapäraselt on korraldatud Poola sadamalinna Gdynia omavalitsusorganisatsioon, mis pandud kehtima vabariigi presidendi poolt juba 24. novembri 1930. a. määrusega. Gdynia omavalitsusorganisatsioon on jäetud puudutamata ja muutmata 23. märtsi 1933. a. omavalitsusseadusega.

Gdynia linnaomavalitsuse erinevus seisab peaaegselt valitsuse komissari instituudis. Selle komissari kätte on koondatud kogu võim Gdynias. Ta on ühel ajal riikliku administratsiooni kohalik esindaja ja juht, linnaeape, linnanõukogu esimees ja Gdynias puuduva kollegiaalse linnavalitsuse asendaja. Valitsuse komissari amet pole valitav, nagu teisis linnaomavalitsusis linnaeape või -presidendi amet. Komissari ühes tema asetäitjaga määrab ametisse otsekohe siseminister kaubandus-tööstus- ja rahaministri nõusolekul.

Gdynia linnanõukogu moodustatakse ka omapäraselt. Linnanõukogu 20-liikmelisest koostisest valitakse 10 liiget harilikul viisil, mis on kehtiv kõigi linnaomavalitsuste kohta, kuna 10 liiget määratakse siseministri poolt kokkuleppel kaubandus-tööstusministriga.

Gdynia linnaomavalitsuse eriline kord on pandud kehtima viieks aastaks. Seda tähtaega on ministritenõukogu õigustatud vajaduse korral pikendada veel kolme aasta võrra.

Poola omavalitsusorganisatsiooni iseärasuseks on muuseas elukutseliste linnaeape instituut, mis on saanud alguse Preisi 30. mai 1853. a. linnaseadusest, olles tarvitusel Poznani ja Pomorze vojevoodkondades. Omavalitsusseadus 23. märtsist 1933 laiendab seda instituutsiooni üle kogu Poola riigi. Linnaeape või õigemini linnapresidentiamet on seaduse järgi elukutselist laadi kõigis suuremas linnaomavalitsusis, s. t. kõigis üle 25 000 elanikuga linnades. Peale selle näeb sama seadus ka ette, et ka maaomavalitsuste alla kuuluvais väiksemis linnades võib linnaeapad või vallavanemat teha elukutseliseks, kui seda peaks nõudma omavalitsuse majanduslik areng, asutiste ja ettevõtete suurus ja arv. Neile omavalitsusühikule võib määrata elukutselise linnaeape või vallavanema ka volikogu oma sellekohase otsuse põhjal, mis aga vajab riikliku järelevalveasutise nõusolekut ja kinnitust. Omavalitsuse elukutselise juhi ametikestus kestab loomulikult kauemat aega, kui see tavaliselt on omavalitsusorganite suhtes nähtud ette. Uus omavalitsusseadus näeb üldiselt ette küll kõigi omavalitsusorganite kohta viieaastase volituste kestuse, kuna varemalt oli linnaomavalitsuste jaoks kehtiv kolmeaastane ametikestus, kuid elukutseliste linnaeape ja -presidentide kohta, samuti ka nende linnaeape ja vallavanemate kohta, kelle amet on muudetud elukutseliseks, määrab uus seadus kümneaastase ametikestuse.

Omavalitsusasutiste elukutseliselt juhatajailt nõuab uus seadus endastmõistetavalt kindlat kutselist kvalifikatsiooni, kuid arvestades tegelikke olusid, pannakse rohkem rõhku praktilisile teadumusele ja oskusele, kui teoreetilisele ettevalmistusele. Nii näiteks ei nõua uus omavalitsusseadus isegi suuremate linnaomavalitsuste presidentidelt ülikooliharidust. Küll aga peab viimaseil olema keskkooliharidus.

Poola linnaomavalitsuste sissetulekud on määratud kindlaks 11. augusti 1923. a. seadusega, mis võimaldab linnadele rea maksude läbi küllaldast sissetulekut, millest jätkub ka võlaprotsentide tasumiseks. See seadus on 1933. a. omavalitsusseadusega jäetud puudutamata.

Peale maksude on veel teised tuluaallikad, nimelt linnade ettevõtted.

Poola linnaomavalitsusile on antud õigus finantseerida oma majanduslikku tegevust ka avalikkude laenudega.

Rida Poola linnu on hankinud välismaalt suuremaid laene peamiselt oma ettevõtete, nagu veevärgi, kanalisatsiooni, tapamajade, elektrijaamade, supelasutiste ja turuhoonete ehitamiseks. Eriti suuri välislaene on teinud Varssav ja Poznan.

Poola linnade rahanduspoliitikas mängib sisemaine krediit, võrreldes suhteliselt välislaenudega, väiksemat osa, kuid sisemaine krediit on subsideerinud siiski tähtsamat Poola linnade rahandust. Linnaomavalitsuste finantseerimisel etendab tähtsat osa Rahvatulunduspank („*Bank Gospodarstwa Krajowego*“). See pank on andnud 1. jaanuarist 1927 kuni 30. juunini 1928 1777 poola linnale krediiti 135 000 000 zlotti. Kui suuresti linnade krediitindus sellega on leidnud rahuldandamist, ilmneb muuseas vastuses krediitinduse ankeedile, mis korraldatud Poola linnadeliidu poolt. Ankeedist nähtub, et 533 poola linnavalitsust hindavad oma krediitvajadust 645 000 000 zlotile.

Välislaenuid ja sisemaine krediit kasustatakse linnade poolt peamiselt linna ettevõtete arendamiseks ja üldkasulikkude kultuuriliste asutiste ülalpidamiseks. Nii on Poola linnades omariikluse ajal 1930. aastani kerkinud 49 uut elektri- jaama, 36 tapamaja, 10 külmutushoonet, 3 gaasivabrikut, 12 turuhoonet-kaubamaja, 8 linnas on ehitatud veevärk ja 10 linnas kanalisatsioon. Üldkasulikest kultuurilisest asutisest on sama aja jooksul linnaomavalitsuste poolt püstitatud 29 uut koolimaja.

Poola linnade kultuurilise ja eriti teravhoiulise külje arendamise kõrval oli linnaomavalitsuste teiseks tähtsaks ülesandeks sõja läbi kannatada saanud linnade ülesehitamine. Tööle asuti liiga suure hoo ja agarusega, nii et paljudes linnades üldise hoonestusplaani puudumise tõttu ei toimunud ülesehitamine sageli otstarbekohaselt. Mõnes linnas algas gas ülesehitamine isegi veel sõjaajal — Saksa-Austria okupatsiooni ajal. Nii algas see näiteks Varssavis juba 1916. a.; praegu on need tööd juba täiesti lõpetatud.

Õnneks on Poola linnaomavalitsused juba varakult saanud aru, kui tähtis linna hoonestamisel on toimida kindla kava ja plaani järgi. Paljudes linnades on selleks

kutsutud ellu erilised maamõõtebürood. Suurem osa suuremaid linnu on töötanud välja ratsionaalsed plaanid, milliste arv 1930. a. ulatus juba üle 10 ja vahepeal on see tunduvalt kasvanud.

Poola uus ehitusseadus 16. veebruarist 1928, mis täiuslikumaid Euroopas, teeb linnaomavalitsusile kohuseks kindla plaani väljatöötamise, mille alusel peab toimuma linna hoonestamine. Mainitud seadus näeb ette võimaluse reguleerida hoonestamist ühise plaani järgi korraga suuremas riigiosas.

Poola linnaomavalitsused eelistavad kontsessioonilepinguid, et alati jääks võimalus tagasiostmise teel saada ettevõtteid oma kätte. See üldine tendents ilmneb ka püüdest tagasiostmise teel lõpetada olemasolevaid ehk eelsõjaaegsest ajajärgust päritud kontsessioonid. Näiteks Varssavi linnaomavalitsus ostis juba 1919. a. trammid eraseltsilt tagasi, kelle valdamisel see oli enne maailmasõda.

Poznani linnaomavalitsusel puudus juriidiline alus elektritrammide tagasiostmiseks kontsessioonäärilt, kuid linn kasutas kohe soodsas juhuse 1923. a., omandades $\frac{3}{4}$ trammid aktsiaseltsi aktsiaist. Lodzi linnal õnnestus kontsessiooni tingimuste muutmise puhul kindlustada omale $\frac{1}{3}$ aktsiaist. Seega valitseb linnaomavalitsuste majanduspoliitikas tendents saada üldkasulikke ettevõtteid kas täiesti oma kätte, või kui see ei osutu teostatavaks — siis püütakse vähemalt omandada enamuse kontsessioonääri aktsiaist, et seeläbi teostada kaudsel teel kommunaal-ettevõtte juhtimist. Peale trammide on linnaomavalitsused ostnud ka palju teisi käitisi. Varssavi linn on omandanud gaasivabrikuid. Üldkasulikkude ettevõtete kõrval, nagu elektri- jaamaid, gaasi- ja veevärkide, trammid, tapamajade jne., on Poola linnaomavalitsused avaldanud tähtsamat aktiivsust ka puhttulundusliku iseloomuga käitiste asutamisel, ülalpidamisel ja valitsemisel. Paljudel linnadel on oma trükikojad, seebivabrikud, eriti suurel arvul aga ehitusmaterjale tootvaid käitisi, nagu saeveskeid, telliskivivabrikuid, kanalisatsioonitorude- ja kõnniteekivivabrikuid jne. Mitmel linnaomavalitsusel on ka suured põllutulunduslikud käitised. Kolmel Galiitsia linnal, nimelt Lvovil, Krakovil ja Tarnovil on oma kivisöö- ja graniidikaevandused. Ka Varssavi linnaomavalitsus on asutanud Volõõnias suuremad graniiditööstused ja -kaevandused. Tähtsaks teguriks Poola

linnade arendamisel ja ajanõuete kõrgusele väljaehitamisel on osutunud õige ja kaugelenägelik maapoliitika. Kehtivad seadused tulevad selles suhtes linnadele õige laias ulatuses vastu. Juba esimeses agrariseaduses 1920. a. olid nähtud ette juhised linnu ümbritsevate maaalade, nn. linna huvipiirkonna või linnaümbruse kohta. Varssavi linna ümbrus on määratud kindlaks 15 km, kuna teiste provintsi-linnade kohta — 3—12 km kauguseni. Selles huvipiirkonnas anti linnaomavalitsusile ostuõiguse eraomanikelt võõrandatud maade kohta. Ka peab tarbekorral selles piirkonnas asuvad ja riigile kuuluvad maaalad antama linnale üle päris tasuta, kui neid ei vajata riiklikeks otstarbeiks. Sellised soodustused on antud muuseas linnadele eesmärgiga aidata linnaomavalitsusil aktiivselt võidelda korteripuuduse vastu.

Linnade aktiivsus sel alal polnud aga seni kuigi suur, võrreldes nende energilise tegevusega näiteks linna heakorra ja tervishoiuolude arendamisel ja linna ettevõtete loomisel. Ainult mõned üksikud linnad, peamiselt endisis Preisi provintses, näitavad õiget arusaamist sellest, kui tähtsaks võivad osutuda linna tulevase arenemise suhtes oma maaalad väljaspool linna piire.

Poznan näiteks ostab juba alates 1918. a. süstemaatiliselt maaalaid linna ümbruskonnas ja on sel teel oma maaomanduse suurendanud kolmekordseks. Suurem osa linnu ei näita aga, nagu juba öeldud, sel alal suuremat aktiivsust. Liiga suurel määral on nende tähelepanu ja energia seotud veel teiste ülesannetega.

Tulevikus on aga oodata, et üldiselt väga energilised ja aktiivsed linnaomavalitsused hakkavad pöörama suuremat tähelepanu alale, mis peamiselt ühenduses korteripoliitiliste ülesannete lahendamisega. Seadus linnade väljaehitamise kohta 22. aprillist 1927, millega linnaomavalitsusile on antud rida soodustusi, määrab linnaomavalitsuste kohuseks ka võitlemise korteripuuduse vastu. Selle seaduse mõjul on linnaomavalitsused hakanud pöörama suuremat tähelepanu väikekorterite ehitamisele. Ülalnimetatud seadus sisaldab juhtnõore ka selle kohta, kuidas linna väljaehitamise komitee peab jaotama neid ehituskrediite, millised annab Rahvatulunduspank, et vaatamata piiratud rahalisile ressurssidele, saavutada maksimaalne sotsiaalne kasu. Väikekorterite ehitamine toimub kas eriliste

ühistegeliste põhimõtete alusel töötavate seltside kaudu, nagu näiteks Varssavis „*Warszawska Spoldzielnia Mieszkaniowa*“ ehk Krakovis „*Powszechna Towarzystwo Budowy Tanich Mieszkan w Krakowie*“ jne. ehk jällegi otsekohe linnaomavalitsuste poolt, näiteks Poznanis, osalt Varssavis ja mujal.

Erilist tähelepanu väärrib Poola linnaomavalitsuste aktiivsus sotsiaal-, hoolekande ja hariduse alal. Just sel viimasel alal tuli iseseisva Poola linnaomavalitsusil teha palju loovat ja ülesehitavat tööd.

Tutvumisel Poola linnaomavalitsustega ja nende asutistega nähtub, et erilist tähelepanu on pühendatud tervishoiuolude arendamisele. On ehitatud uusi laste- ja silmahaiglaid, mis seadistult ja ehituselt vastavad täielikult arstiteaduse viimiseaegsele nõudeile.

On huvitav vaadelda Varssavi tervishoiukontrolli. Linn on jagatud tervishoiupiirkondadesse ja igas rajoonis on kontrollpunkt. Täielik kartoteek võimaldab igal ajal täpse ülevaate elanikkonna terviseliisest seisundist. Kontrollpunktis on alaliselt ametnik, kes istub klaasseina taga ja on seetõttu haigest külustajaist eraldatud. Varssavi veevõrk on suurepärase. Varssavi oli Vene-Poolas ainuke linn, millel oli kanalisatsioon. See asjaolu on seletatav Varssavi elanikkude kaudse mõjuga Vene valitsuse esindusele ja poola ametnikkude tegevusega, kes küll, asudes linnaomavalitsuse alamail kohtadel, oskasid ka venestamise ägedaimal ajajärgul panna end väarikalt kehtima. Praegu teenivad veevärgis need poola insenerid, kes vene ajal teetsesid seal väikeste ametnikkudena, juhtivail kohtadel.

Veisi linna jaoks võetakse Visla jõest ja pumbatakse mitmesse kümnesse betoonist ehitatud basseini, kus see liivaga filtreeritakse ja juhitakse edasi linna torustikku. Basseinid on ehitatud nii, et neid võidakse mõne minuti jooksul tühjendada ja sama aja kestel täita uuesti. Siinkohal peab tähendama, et aastat kolm-neli tagasi täiendati veevärki, automatiseeriti ja mehhaniseeriti viimase võimaluseni nii, et see vajab nüüd miinimumi inimjõudu. Veevärki peetakse parimaks Euroopas. Poolakad on Varssavi veevärgile uhked, ja täie õigusega. Erasisikuid ja võõraid veevärgi juurde ei lasta. Tulevikus on kavatsus ehitada mitmele poole linnas suuremal arvul kinniseid veereservuaare ja püskkaeve, et

kindlustada vee saamist vaenlase pealetungi puhul sõja korral. Osaliselt on seda juba teostatud ja töötatakse edasi.

Kas ka meil ei tuleks mõelda me pealinn elanikkonna veevarustamise kindlustamisele vaenlase pealetungi korral. On ju Ülemiste järv oma seisva veega ja mitu meetrit sügava poriga igasuguseile mürgistusile väga vastuvõtlik.

Lõppkokkuvõttes võib nüüd märkida Poola omavalitsuste suure reformi kohta tähtsamaid ja iseloomustavamaid jooni, nagu ilmnenud kõigest ülaltoodust.

Kõigepealt torkab silma kogu reformi suunamine suurejoonelisele ühtlustamisele, mis ajalooliselt päritud Poola oludele oli eriti hädavajalik. Edasi kindlustab reform omavalitsusorganisatsioonile suurema stabiilsuse ja seesmise harmoonilise tervikluse, mis taotleb töö produktiivsuse tõstmist. Väärrib ka mainimist iseloomustava ja põhjanevna joonena asjaolu, mis määrab vahekorra omavalitsuste ja riigivalitsuse vahel. Kogu uut seadust läbistab punase joonena nõudmine, et omavalitsuse ja riikliku administratsiooni organid, moodustades tervikliku avalik-õigusliku administratiivaparaadi kaks külge, peavad ja on kohustatud arendama tihedaimat koostööd. Erilist rõhku paneb uus seadus ka riiklikule järelevalvele ja kontrollile. Poola omavalitsustegelaste arvates on see kõik olnud möödapääsmatult vajalik, kuna reformiga polevat taoteldud tsentralisatsioo-

nipüüdeid, vaid ainult kontrolli ja järelevalve kõvendamist.

Kontrolli kõvendamine on väga tähtis, mis ilmneb juba Poola omavalitsuste suurist ja laiaulatuslikest majandusliku iseloomuga ülesandeist ja mis kajastub eelarvete suuruses, seega nõudes piinlikemat, hoolsaimat ja valimat kontrolli omavalitsuste revisjonikomisjonide kui ka riiklikkude järelevalveorganite poolt.

Poola omavalitsuste eelarvete suuruse ja ühtluse kohta annab kujuka pildi alljärgnev kõigi Poola omavalitsuste eelarvete kokkuvõtte 1933./34. eelarveaastal:

Vallaomavalitsused	110 000 000	zlotti,
Linnaomavalitsused		
(ilma Varssavita)	275 000 000	„
Varssav	105 000 000	„
Maaomavalitsused	116 000 000	„
Poznani ja Pomorze		
vojevoodkond	21 000 000	„

K o k k u 627 000 000 zlotti.

Selles kokkuvõttes puuduvad Slaski vojevoodkonna omavalitsuste summad.

Vabameelselt mõtleb kodanikkond pole uue korruga päriselt rahul, sest keskvalitsusel on alati õigus toimida omavalitsusis oma soovide kohaselt. Kuid loodetakse, et see on üleminekuajajärgu möödunud nähe ja tulevikus omavalitsused pääsevad keskvalitsuse kontrollist ja laialdasest eestkostmisest.

Eesti Linnadeliidu tegevusest.

ELL juhatuse koosolekul 21. märtsil 1935 võeti teadmiseks, et ELL abiesimees L. M ü h l b a c h on muutnud oma perekonnanime ja võtnud uueks perekonnanimeks „O j a v e s k i“.

Tartu Linnavalitsus palus ELL astuda samme, et linnade obrokimaade rent tõstatetakse seaduseandlikul teel ajakohasele kõrgusele, sest praegukehtiva korra järgi makstakse obrokimaade eest kruntrenti kõigest 1,5 senti iga endise vene rubla eest. Samal ajal saavad obrokimaade kasustajad maist ajakohast sissetulekut, kuna maa otsene omanik — linn — seevastu peab leppima niivõrd väikese rendiga, mis ei tasu isegi selle sissenõudmise kulusid.

Et oleks võimalik esineda kõigekülgselt kaalutud ettepanekutega, tehti ELL

büroole ülesandeks koguda ELL liikmeilt uusi andmeid obrokimaade kohta, sest endised on juba vananenud.

Arutanud ehitusseadustiku põhilauseste § 46-a, otsustati astuda samme Teedeministeeriumi ees, et ülaltähendatud paragrahv pandaks kehtima järgmises redaktsioonis: „Igasuguste juhtmistekude (torustikkude, liinide jms.) läbiviimine võib toimuda ainult vastava ehitusvalveasutise loal (p. 49)“.

Põltsamaa linna peapaluse ELL juhatust astuda samme Vabariigi Valitsuse ees, et alandataks linnade laenuvõetavad %, või kui see osutub võimatuks — jäetaks protsendimäär endiseks.

Arutanud küsimust, otsustati paluda Vabariigi Valitsust, et alandataks linnade laenuvõetav protsendimäär.

Elva Alevivalitsus palus ELL juhatust toetada siseministri ees oma palvet, et määrataks toetust Elva suvituskoha korraldamiseks.

Arvestanud asjaolu, et Elva Alevivalitsuse palve ELL on hilinenud, sest vastavad summad on juba jaotatud, otsustati loobuda pöördumisest ses asjas siseministri poole.

Keila Alevivalitsuse palvet võtta Keila alev vastu ELL liikmeks, otsustati jaatavalt.

Rahvusvaheline Hoonestamis- ja Linnade Planeerimise Ühing korraldab 16.—20. juulini 1935 Londonis XIV rahvusvahelise hoonestamise ja linnade planeerimise kongressi ja saatis ELL kutse sellest osavõtmiseks.

Otsustati esindajat ültähendatud kongressile mitte saata, vaid tellida vastavaid väljaandeid kongressi tööst.

Võeti teadmiseks Tallinna Linnavalitsuse poolt saadetud linna juriidilise komisjoni seisukoht, et klubid ja korporatsioonid ei kuulu trahterimaksu alla kuni pole tehtud kindlaks alkoholsete jookide müüki võõraile raha eest.

Rakvere Linnavalitsus palus ELL astuda samme, et Tööstusliikude käitiste töötaja seadus muudetakse ja pandaks kehtima põhimõte, et hooajatõil ei või töötundide arv tõusta üle 12 tunni päevas ja üle 2400 tunni aastas.

Arutanud ülaltoodut, otsustati ühineda Rakvere Linnavalitsuse seisukohaga ja pöörduda ses asjas Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi poole.

J. Jaaska tegi ettepaneku algatada alevisekretärade töö- ja palgaolude korraldamist ja parandamist.

Arutanud küsimust, otsustati paluda J. Jaaska't esineda konkreetsete ettepanekutega alevisekretärade seisundi parandamiseks.

ELL esindajaks Rahvakultuuri- ja Rahvaharidusnõukokku valiti L. Ojaveski.

ELL esindajaks rahva juurdekasvu ja ühenduses sellega kodanikkude üldise

heaolu tõstmise võimaluste selgitamiseks ja sel alal vastavate kavade koostamiseks moodustatud komisjoni valiti A. Maramaa.

ELL esindajaks sihtasutise „Turismi Keskkorraldus Eestis“ nõukokku valiti J. Luts, asetäitjaks K. Tammiste.

Juhatuse koosolekul 8. aprillil 1935 võeti teadmiseks, et ELL juhatuse liige K. Virma on lahkunud ELL esindajatekogust ja ühes sellega ka ELL juhatusest.

Siseministeeriumi poolt töötati välja maakondade valitsemise korraldamise seaduse eelnõu, mis nägi ette maavanema ameti loomise, kellele alluksid ka linnad, peale Tallinna.

Arutanud seda, otsustati asuda seisukohale, et see on linnadele vastuvõetamatu, sest uue eelnõu järgi muutuks asjaajamine keskvalitsusega keerukamaks ja segasemaks, uus kord evib linnade valitsemise suhtes deklaratiivse iseloomu ja viiks linna- ja aleviomavalitsused keskvalitsusest kaugemale, kuna peaks ilmne ma just vastupidine nähe.

Arvestanud viimati mainitud asjaolu, tuleks ka aleviomavalitsused allutada Siseministeeriumi otsesele juhtimisele ja järelevalvele, et need oleksid ühtlased kõigi aleviomavalitsuste suhtes.

Haridus- ja Sotsiaalministeerium päris järele Siseministeeriumi kaudu kuidas suhtub ELL lasteabiraha maksmisse omavalitsusteenijaile.

Arutanud küsimust otsustati pooldada põhimõtteliselt lasteabiraha maksmist omavalitsusteenijaile, kuid vastavate normide väljatöötamine tuleks jätta iga omavalitsuse enda hooleks, sest igal omavalitsusel on omad eelarved ja maksumäärad, millest sõltuksid ka lasteabiraha normid.

Tartu Linnavalitsus palus ELL astuda samme kehtivate seaduste muutmiseks, et avaneks võimalus lõivutada omavalitsuste heaks orvukohtuile esitatavad palvekirjad ühes lisadega üldisil aluseil, orvukohtute toimetisist antavad teadised, ära kirjad, väljavõtted jne. üldkohtuis kehtivate normide alusel, s. o. à 25 s. poognalt ja arvata omavalitsuste heaks 1% hooldatavate varanduste väärtusest, kuna hooldajatele jääks kuni 3%, senise 4% asemel.

Kaalunud küsimust ja arvestanud asjaolu, et praegukehtiva Tempelmaksuseaduse järgi igasugune kirjavahetus orvukohutega, samuti neile esitatavad palvekirjad ja nende poolt väljastatavad dokumendid on tempelmaksuvabad, otsustati loobuda lõivutamast omavalitsuste heaks ülaltähendatud palvekirju ja dokumente ja astuda samme vastavate seaduste muutmiseks, et omavalitsuste heaks võiks võtta 1% hooldatava varanduse

väärtusest, kuna hooldajad saaksid vaid kuni 3%.

Tartu linnavalitsus palus ELL juhatust kaaluda, kas poleks võimalik palgata ametisse aianduskonsulenti, kes nõustaks väikelinnu ja aleveid nende kaunistamise alal.

Kaalunud küsimust, otsustati teha ELL büroole ülesandeks rääkida läbi vastava eriteadlasega ja teatada linnadele ja alevitele selle väljasõidutingimused.

Kroonika.

Petseri linna 1935./36. a. eelarve.

Petseri linna 1935./36. a. eelarve võeti vastu bilanseeriva summaga — 77 820 kr. 63 s., milles sissetulekuna on näidatud ehituskruuntide, heina- ja põllumaa rent — 17 400 kr., kinnisvara-, lõbustus-, jalgratta-, hobuse-, koera-, sildi-, piljardi-, reklaami-, turu- ja laadamaaksud — 24 454 kr., äri-, tulu-, puhtakasu- ja jahiloamaks — 10 650 kr., linna ettevõtted — elektriyaam, viinakauplus, apteek — 6970 kr., keskvalitsuselt saadavat bensiini- ja jõuvankrimaksu ja raudteel veetavalt kaupadelt saadavat „puudamaksu“ — 14 356 kr.

Heakord maksub linnale — 24 306 kr., haridus — 16 360 kr., hoolekanne — 8120 kr., administratsioon, ametnikkude ja teenijate palgad, kantseleikulud, perekonnaseisuamet, orvukohus, komisjonid jne. — 16 635 kr. ja linna majade rent — 10 075 kr.

Petseri linna elektriyaama laiendamine.

Petseri linna elektriyaama laiendati uue viiesilindrilise kahetaktilise kompressorita diiselmootoriga, tüüp K35E, võimega 200 HP ja selle juurde kuuluva 230-v. dünamoga. Naftamootor osteti Rootsist ja see maksus 18 160 Rootsi krooni, kuna dünamoo osteti Tallinnas. Masinate ostmiseks laenati Pikalaenupangast 25 000 kr. 10 aastaks.

Elektriyaama masinad ei suutnud enam varustada kõiki kodanikke elektrivooluga, kuna kaks naftamootorit à 70 HP osutusid nõrgajõulisiks. Uue naftamootoriga avaneb võimalus anda linna elektriyaamast voolu hinnaga 25 s. kv. ka kohalikele kaitsevæeosile ja sel puhul likvideeritakse kohalik kaitsevæelektriyaam, mis andis kaitsevæele elektrivoolu palju

kallima hinnaga, kui seda võib anda linna elektriyaam.

Petseri lastetoitluspunkti tegevusest.

Petseri lastetoitluspunktis saavad praegu lõunasööki 101 last ja toiduained antakse koju 67 lapse toitlustamiseks.

Lootusetute võlgade kustutamine Petseris.

6. märtsi 1935. a. koosolekul kustutati tagavarakapitalist lootusetut võlga 2453 kr. 68 s., millised võlad olid tekkinud 15 aasta jooksul.

Turgude renditamine Petseris.

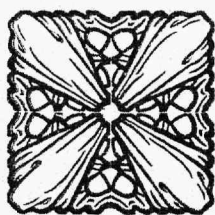
Linna turud renditati 1935./1936. a. turumaksu võtmiseks järgmiselt: Turuplats — 3007 kr., loomaturg — 2634 kr., hobuseturg — 1166 kr., kalaturg — 1062 kr. ja viljaturg — 575 kr. eest. Linna turuplatside ja tänavate puhastamine anti välja 840 kr. eest.

Jyväskylä linnavolikogu vastuseis administratiivpiiride laiendamisele.

Jyväskylä linnavolikogu asus eitavale seisukohale linna administratiivpiiride laiendamise küsimuses, mis oli algatatud riigi poolt ja mille järgi linna senine elanikkude arv 7432 oleks suurenenud 8239 võrra, kuid maksukoorem oleks tunduvalt suurenenud, mida linnavolikogu ei pea võimalikuks praeguses olundis.

Uus supelasutis Salos.

Salo alev Soomes, millel on üle 6000 elaniku ehitas supelasutise — 43 m pikk ja 3,6 m lai, 24 kabiiniga. Hüppetorn on koimejärguline, millest üks on 5, teine 7,5 ja kolmas 10 m kõrge. Hoonesse kuulub ka saun.

„Linnad ja Alevid“

Eesti Linnadeliidu häälekandja

ilmub 1935./36. a. VIII aastakäiguna, avaldades artikleid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja aleviomavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit) — kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

**Toimetlus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58.**

